

Bonifatius

Recensie

– Jaap Tigelaar –

Transparant 16.1 (januari 2005) 35

n.a.v. Auke Jelsma, *Bonifatius. Zijn leven, zijn invloed* (Zoetermeer: Meinema, 2003) 183 blz., €18,50.

Dat Bonifatius 1250 jaar geleden werd vermoord, zal weinigen zijn ontgaan. Zijn sterfdag is in 2004 herdacht met vieringen en lezingen in Dokkum en Fulda, enkele publicaties (vooral van Duitse zijde) en van recordpoging van de Dokkumse vlaggenfabriek op 5 juni. Een jaar voor alle festiviteiten verscheen het boek over Bonifatius van Auke Jelsma, dat zich in de ondertitel aandient als een doorwrochte biografie van de Angelsaksische monnik, missionaris en kerkhervormer. Maar dat is het niet.

Het boek is een herziene uitgave van *De blaffende hond*, dat de (nu emeritus) hoogleraar Kerkgeschiedenis van de TU Kampen al in 1973 schreef. De bescheiden en daarom veel betere ondertitel luidde toen: *Aspecten uit het leven van Wynfreth Bonifatius*. De aanbiedingstekst van toen is in de heruitgave weggelaten, maar is de moeite waard om geciteerd te worden: ‘In dit boek gaat een mens uit de twintigste eeuw, die in verlegenheid verkeert met zichzelf en met de kerk waartoe hij behoort, de confrontatie met een omstrepen persoonlijkheid uit een ver verleden aan. (...) Dit boek is dus niet alleen bestemd voor belangstellenden in de geschiedenis. Dit is een boek voor ieder die zich heroriënteren wil over het bestaan in deze tijd.’ Zo’n doelstelling maakt het boek in ieder geval beter op zijn waarde te schatten.

De ‘belangstellende in de geschiedenis’ moet wel een enkele kanttekening bij het boek maken. Objectieve geschiedschrijving bestaat niet, maar in dit boek had de auteur toch iets minder aanwezig kunnen zijn. Voortdurend is Jelsma zélf beoordelend aanwezig in het boek over Bonifatius; enige historische distantie was inderdaad niet zijn streven. En dan leidt Bonifatius’ denkwereld telkens weer tot verbazing bij Jelsma, bijvoorbeeld over Bonifatius’ gebrek aan respect en verdraagzaamheid of over diens geloof in visioenen over het hierna maals. Ook uit Jelsma meermalen zijn bewondering voor de werklust van de kerkhervormer, die soms omslaat naar onverholven afkeuring van Bonifatius’ eenzijdigheid, fanatisme en onverdraagzaamheid. Dergelijke hedendaagse reflecties zijn wat hinderlijk, en een enkele keer had Jelsma ze echt beter achterwege kunnen laten. Zo ook de uitglijder bij de bespreking van Bonifatius’ strenge vermaning aan koning Aethelbald van Mercia, die ontucht bedreef met nonnen – Jelsma schrijft dan: ‘Waarom de koning het speciaal op nonnen voorzien had, wordt uit de brief niet duidelijk, vermoedelijk omdat hun hemelse bruidegom, in tegenstelling tot aardse mannen, niet onmiddellijk reageerde.’ (p. 80) Als mislukte grap in een lezing, vooruit, maar toch zeker niet in een publicatie, laat staan in een herziene versie.

Maar als gezegd, het boek is geen oerdegelijke biografie, maar veeleer een betrokken betoog over Bonifatius. Kenmerkend is bijvoorbeeld de slotzin: ‘De omgang met een onvermoeibare zwerver als Wynfreth-Bonifatius kan nog steeds mensen rusteloos maken.’ (p.180) Maar toch biedt Jelsma ook voor de ‘belangstellende in de geschiedenis’ een waardevolle inleiding op het leven en werk van Bonifatius. De opzet is gelukkig gekozen: de hoofdstukjes beginnen met een fragment uit het bronnenmateriaal, veelal gebloeemleesd uit de brieven van

Bonifatius of uit diens *vita*, geschreven door Willibald. Aan de hand van het gekozen fragment geeft Jelsma telkens een beschouwing over een aspect van Bonifatius' leven en werk: zijn jeugd, het Angelsaksische kloosterleven, de missiedrang, Bonifatius' houding ten opzichte van de paus, zijn verhouding met de Karolingers, en bovenal de niet aflatende werklust van Bonifatius en zijn ijver voor kerkhervorming op het Europese vasteland.

Hoewel ook op de argumentatie hier en daar wat af te dingen valt (zo gebruikt Jelsma soms gegevens uit de *vitae*, die hij in een later betoog weer in twijfel trekt; hij heeft duidelijk geen vat weten te krijgen op het voor een historicus altijd lastige genre van de hagiografie), leren we met Jelsma de persoon Bonifatius stukje bij beetje kennen. Maar dat hij erin zou slagen een indringend beeld te geven van Bonifatius' 'binnenwereld', zoals de flaptekst vermeldt, gaat toch te ver. In zekere zin leren we net zoveel over Jelsma als over Bonifatius, en gezien de doelstelling is daar op zich niets mis mee. Jelsma biedt een, in zijn soort, goede inleiding op leven en werk Bonifatius – en voor wie meer wil: er is in 2004 genoeg op de markt gekomen. Ondanks enkele bedenkingen is de heruitgave van *De blaffende hond* in het Bonifatiusjaar uiteindelijk meer te waarderen dan het produceren van de langste vlag ter wereld.